

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA MA'NAVIV-AXLOQIV TARBIYANING MAZMUNI, SHAKLLARI VA USULLARI

Mavjuda Toshpölatova Mamatqulovna

*Termiz davlat pedagogika instituti Pedagogika va psixologiya yönalishi 2
kurs magistranti*

97-846-45-47

Annotatsiya: Ma'naviy-axloqiy tarbiya oliy o'quv yurtlarida talabalarning xarakteri, qadriyatlari va axloqiy asoslarini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqola o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy tarbiyasida qo'llaniladigan mazmun, shakl va usullarni o'rganib, shaxsiy o'sishni, axloqiy ongni va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishga qaratilgan. Oliy ta'lim muassasalari ma'naviy-axloqiy tarbiyaning ahamiyatini tushunib, samarali strategiyalarni amalga oshirish orqali talabalarning har tomonlama kamol topishiga, ularni jamiyatda mas'uliyatli va mehr-oqibatli shaxs bo'lib yetishishiga hissa qo'shishi mumkin.

Kirish:

Oliy o'quv yurtlari nafaqat akademik bilim berish, balki talabalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlashga ham mas'uldir. Ma'naviy-axloqiy tarbiya ushbu rivojlanish jarayonining muhim tarkibiy qismidir, chunki u o'quvchilarda qadriyatlar, axloqiy ong va maqsad tuyg'usini tarbiyalaydi. Ushbu maqola oliy o'quv yurtlarida ta'lim amaliyoti samaradorligini oshirish uchun ma'naviy-axloqiy tarbiyaning mazmuni, shakllari va usullarini o'rganishga qaratilgan.

Psixologiya va ma'naviyatning o'zaro ta'siri Psixologiya va ma'naviyat inson tabiati va xulq-atvorini tushinishda umumiy asosga ega bo'lgan ikkita o'zaro bog'liq sohadir. Psixologiya ong va xulq-atvorni o'rganishga e'tibor qaratsa, ma'naviyat ma'no, maqsad va transsendensiya masalalarini o'rganadi. Ushbu sohalar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tan olish o'quvchilar hayotining psixologik, ma'naviy va axloqiy jihatlarini ko'rib chiqadigan har tomonlama ta'lim berish uchun juda muhimdir.

Psixologik yondashuvning ahamiyati:

1. Yaxlit rivojlanish: Ma'naviy-axloqiy tarbiyaga psixologik yondashuv o'quvchilar hayotining kognitiv, hissiy va ma'naviy o'lchovlarini birlashtirish orqali yaxlit rivojlanishga yordam beradi. U har tomonlama rivojlangan ta'lim nafaqat intellektual o'sishni, balki xarakter, qadriyatlar va axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishni ham o'z ichiga olishini tan oladi.

2. Bardoshlilik va farovonlik: Ogohlik va hissiy aql kabi amaliyotlarni o'z ichiga olgan holda, oliy o'quv yurtlari talabalarni chidamlilik va farovonlikni oshirish uchun vositalar bilan jihozlaydi. Ushbu amaliyotlar odamlarga stressni boshqarishga, his-tuyg'ularni tartibga solishga va sog'lom ish va hayot muvozanatini saqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, ular maqsad va ma'no

tuyg'usini kuchaytiradi, bu esa hayotdan ko'proq qoniqish va qoniqishga olib keladi.

3. Axloqiy yetakchilik: Ma'naviy-axloqiy tarbiyaga psixologik yondashuv o'quvchilarda axloqiy yetakchilik fazilatlarini tarbiyalaydi. Etika, empatiya va ijtimoiy mas'uliyatni chuqur anglash orqali institutlar talabalarni jamiyatga ijobiy hissa qo'sha oladigan axloqiy liderlar bo'lishga tayyorlaydi. Bu rahbarlar to'g'ri axloqiy xulosalar chiqarish qobiliyatiga ega va boshqalarni axloqiy va rahm-shafqatli harakat qilishga undaydi.

1. Ma'naviy-axloqiy tarbiya mazmuni:

Ma'naviy-axloqiy tarbiya mazmuni shaxsiy o'sish va axloqiy kamolotga yordam beruvchi keng ko'lamli mavzu va mavzularni o'z ichiga oladi. U individual e'tiqodlar, qadriyatlar va dunyoqarashlarni o'rganishni, shuningdek, axloqiy tamoyillarni, ijtimoiy adolatni, hamdardlik va hamdardlikni tushunishni o'z ichiga oladi. Kontent shuningdek, mas'uliyatli fuqarolik va barqarorlik muhimligini ta'kidlab, shaxslar, jamoalar va atrof-muhitning o'zaro bog'liqligini ko'rsatishi kerak.

2. Ma'naviy-axloqiy tarbiya shakllari:

Oliy o'quv yurtlarida talabalarni faol jalb etish maqsadida ma'naviy-axloqiy tarbiyaning turli shakllari qo'llanilmoqda. Bu shakllar o'quv kurslari, seminarlar, amaliy mashg'ulotlar, jamoat ishlari bo'yicha loyihalar, madaniy tadbirlar va dialoglar kabi o'quv va qo'shma tadbirlarni o'z ichiga oladi. Ma'naviy-axloqiy ta'limni fanlar bo'yicha integratsiyalashuvi uning umumiy ta'lim tajribasiga uzluksiz singishi uchun juda muhimdir.

3. Ma'naviy-axloqiy tarbiya usullari:

Ma'naviy-axloqiy tarbiyani muvaffaqiyatli amalga oshirishda samarali usullar muhim ahamiyatga ega. Ba'zi keng tarqalgan usullar quyidagilarni o'z ichiga oladi:

a. Muloqot va mulohaza: Axloqiy masalalar bo'yicha ochiq va hurmatli muloqot, bahs-munozara va tanqidiy fikrlashni rag'batlantirish talabalarga turli nuqtai nazarlarni o'rganishga va axloqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirishga imkon beradi.

b. Tajribali o'rganish: Talabalarni ijtimoiy xizmat yoki amaliyot kabi real hayotiy tajribalarga jalb qilish amaliy vaziyatlarda axloqiy qadriyatlarni qo'llash hamda empatiya va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirish imkonini beradi.

c. Rol modellashtirish: O'qituvchilar, xodimlar va ma'murlar talabalar bilan o'zaro munosabatlarida axloqiy xulq-atvor va qadriyatlarni namoyish qilib, ijobiy namuna bo'lib xizmat qilishlari kerak.

d. Mentorlik: Tajribali shaxslar o'quvchilarning shaxsiy va axloqiy rivojlanishida rahbarlik qiladigan murabbiylik dasturlarini yaratish juda foydali bo'lishi mumkin.

e. Axloqiy dilemma muhokamalari: O'quvchilarga axloqiy dilemmalarni misollar yoki stsenariylar orqali taqdim etish tanqidiy fikrlashni rag'batlantiradi va axloqiy qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi.

f. Reflektiv yozish: Reflektiv yozish mashqlarini belgilash talabalarga shaxsiy qadriyatlarini, e'tiqodlarini va axloqiy rivojlanishini o'rganishga imkon beradi, o'z-o'zini anglash va introspeksiyaning rivojlantiradi.

4. Qiyinchiliklar va mulohazalar:

Oliy o'quv yurtlarida ma'naviy-axloqiy tarbiyani amalga oshirish turli xil madaniy kelib chiqishi, turli e'tiqodlar va cheklangan resurslar kabi muammolarga duch kelishi mumkin. Inklyuzivlikni ta'minlash, xilma-xillikka hurmat va ochiq muhokamalar uchun xavfsiz va qo'llab-quvvatlovchi muhitni ta'minlash juda muhimdir. Ushbu muammolarni hal qilish va ma'naviy-axloqiy tarbiya uchun keng qamrovli asos yaratish uchun professor-o'qituvchilar, ma'muriyat va talabalar o'rtasidagi hamkorlik juda muhimdir.

Ma'naviy-axloqiy tarbiya oliy ta'limning asosiy yo'nalishi bo'lib, talabalarning xarakteri, qadriyatlari va axloqiy asoslarini rivojlantirishga yo'naltiradi. Oliy o'quv yurtlari turli mazmuni o'zida mujassamlashtirgan holda, turli shakl va usullarni qo'llash va muammolarni samarali hal etish orqali talabalarning har tomonlama rivojlanishiga yordam berishi mumkin. Ushbu muassasalar ma'naviy-axloqiy tarbiyaga sodiqligi orqali jamiyatga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan mas'uliyatli va mehr-oqibatli shaxslarni shakllantirishga hissa qo'shadi.

Ushbu maqola ushbu mavzu bo'yicha keyingi tadqiqot va muhokamalar uchun boshlang'ich nuqta bo'lib, pedagoglar va siyosatchilarni oliy ta'lim muassasalarida samarali ma'naviy-axloqiy tarbiya tizimini rivojlantirish va joriy etishga sarmoya kiritishga undaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абдуллаев Алимардон Хайдарович. "FEATURES OF DRAWING ACTIVITIES BASED ON IMAGINATION AND MEMORY." *Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology* 1.3 (2019): 340-343.

2. Абдуллаев Алимардон Хайдарович. "РИШТАНСКИЙ ГОНЧАР-УСТА РУСТАМ УСМОНОВ." *NovaInfo. Ru* 1.61 (2017): 452-461

3. Abdullayev Alimardon Khaydarovich "Colors in Descriptive Art." *International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development* 2.12 (2020): 20-22.

4. Abdullaev Alimardon Khaydarovich "THE BASIS IS GENERALIZED AND VERIFICATION ALGORITHMS FOR OPTIMAL CONTROL OF MOBILE INDUSTRIAL ROBOTS." *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal* 10.12 (2022): 279-285.

5. Dilobarxon Sodiqjonova and Sattorova Sarvinozxon. "Guash bo'yoqlari bilan ishlash, amaliy mashg'ulotlar bajarishda guashning ahamiyati va rang texnologiyasi." *Science Promotion* 3.1 (2023): 155-158

6. Sarvinozxon Sattorova. "QO'QON NAQQOSHLIK USLUBINING O'ZIGA XOSLIGI." *World scientific research journal* 17.1 (2023): 19-24.

7. Sarvinozxon Sattorova and Manobova Dilafruzxon. "Tasviriy san'at texnologiyasi va nusxa ko'chirish fanida ishlatiladigan materiallar." *Science Promotion* 3.1 (2023): 132-135.

